

Erfgoedrapport Breda 39

Breda Cadettenkamp

Inventariserend veldonderzoek
door middel van proefsleuven

drs. Joeske Nollen,
Lina de Jonge MA

Gemeente Breda

COLOFON

Titel: Cadettenkamp
ErfgoedRapport Breda 35

Auteurs: drs. J. Nollen, L. de Jonge MA
Kaarten: H. de Kievith
Redactie: drs. F.J.C. Peters
Eindredactie en autorisatie: drs. J.P.C.A. Hendriks

Veldwerk en uitwerking: J. Harmanus, L. de Jonge MA, drs. J. Nollen, A. Peemen, vrijwilligers gemeente Breda
Senior archeoloog: drs. F.J.C. Peters

Ontwerp en lay-out: Studio Maaik Klijn
Druk: Verhoek Printing Consultants

ISSN: 2210-9552

© Gemeente Breda, 2010

Directie RO
Afdeling Stedenbouw en Erfgoed
Postbus 90156
4800 RH Breda

Breda Cadettenkamp Inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven

drs. Joeske Nollen, Lina de Jonge, MA

Inhoudsopgave

1	Inleiding – 7
2	Ligging en aard van het terrein – 9
3	Landschappelijke gegevens en historische context – 11
4	Archeologische achtergronden – 13
5	Doelstelling – 15
6	Werkwijze – 19
7	Resultaten – 21
8	Conclusie – 25
9	Waardering en aanbeveling – 27
10	Literatuur – 29

Bijlage 1 Sporenlijst – 31

Bijlage 2 Vondstenlijst en aardewerk determinatielijst – 32

Bijlage 3 Aardewerk inventarisatielijst – 33

Bijlage 4 Alle sporenkaart werkput 1 – 34

Bijlage 5 Coupe door S007 in zuidprofiel – 35

1

INLEIDING

In opdracht van de Gemeente Breda is op 10 november een Inventariserend Veldonderzoek (IVO) door middel van proefsleuven uitgevoerd in het bos gelegen aan het Cadettenkamp te Teteringen.

Aanleiding voor het onderzoek is de aanleg van een paddenpoel, waarbij bodemverstorende werkzaamheden zullen plaatsvinden. Bij de aanleg van de paddenpoel zouden eventuele aanwezige archeologische resten beschadigd of vernietigd worden.

Het doel van het Inventariserende Veldonderzoek door middel van proefsleuven is op een snelle en betrouwbare wijze inzicht te verschaffen in de aanwezigheid van archeologische resten in het plangebied. Daarbij dient voldoende inzicht te worden gegeven in de inhoudelijke en fysieke kwaliteit van de mogelijk aanwezige bewoningssporen op de betreffende locatie (aard, ouderdom, omvang, gaafheid, conservering) teneinde tot een waardestelling te kunnen komen. Belangrijk is dat op basis van het inventariserende veldonderzoek een beslissing kan worden genomen of verder (voor)onderzoek in het gebied noodzakelijk en verantwoord is.¹

Administratieve gegevens

Provincie Noord-Brabant

Gemeente Breda

Plaats Teteringen

Toponiem Cadettenkamp

Objectcode BR-252-09

Noordcoördinaten 116.430 / 401.680, 116.620 / 401.670

Zuidcoördinaten 116.225 / 401.410 (driehoekig perceel)

Kadaster-nummer Zuidelijk deel van B 1590

Kaartblad 44 D

Onderzoeksmeldingsnr. 37742

Opdrachtgever Gemeente Breda, afdeling Buitenruimte

Bevoegd gezag Gemeente Breda, drs. Johan Hendriks

Uitvoerder Gemeente Breda, Bureau Cultureel Erfgoed

Senior archeoloog drs. Erik Peters

Veldarcheoloog drs. Joeske Nollen

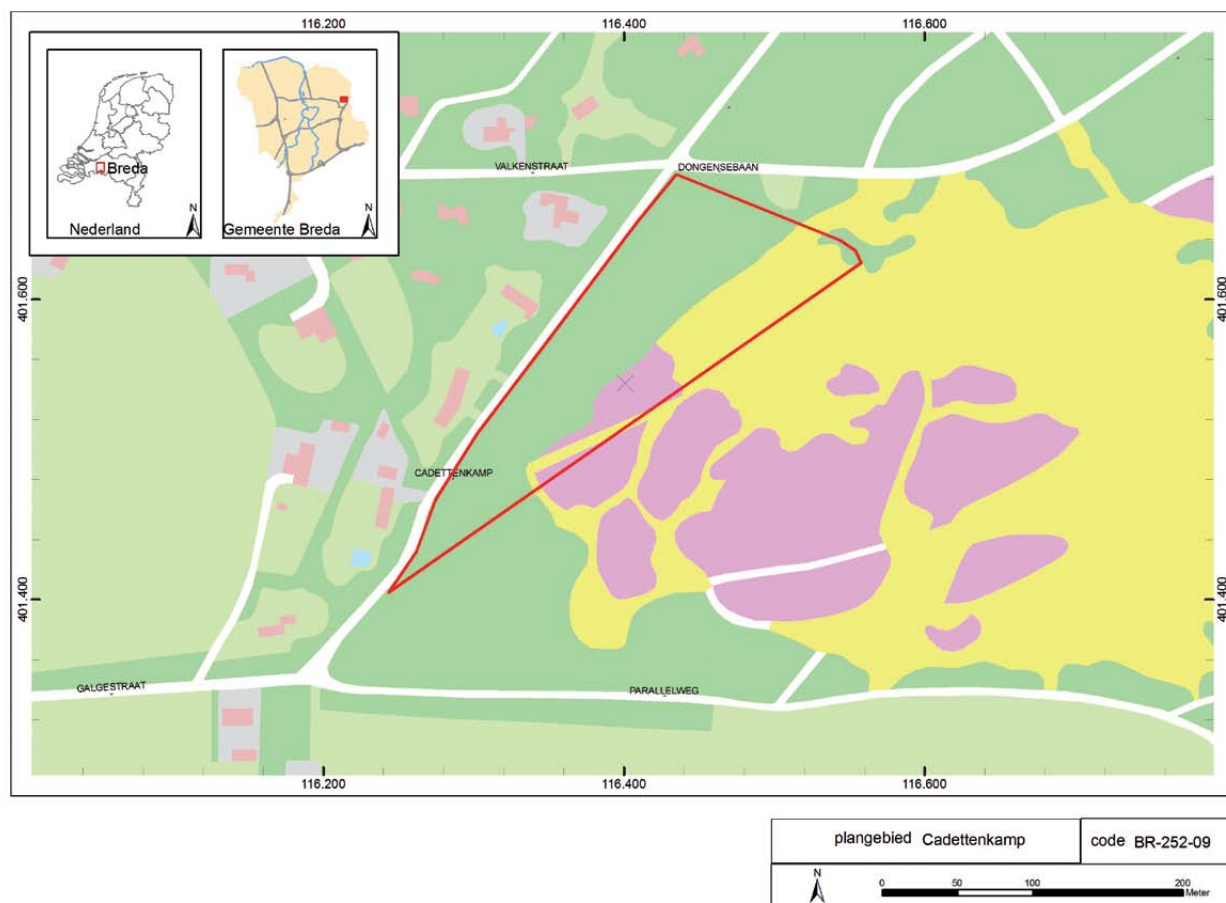
Veldtechnicus Lina de Jonge, MA

2

LIGGING EN AARD VAN HET TERREIN

Afb. 1
**Plangebied
Cadettenkamp
op topografische
ondergrond**

Het plangebied ligt in het buitengebied van Teteringen ten noordoosten van het centrum van de gemeente Breda. Het terrein bestaat op dit moment uit bos. Het plangebied betreft een driehoekig perceel aan het Cadettenkamp (w), de Dongensebaan (n) en de Parallelweg (z). Het totale oppervlak dat zal worden ontgraven bij de aanleg van de paddenpoel bedraagt ongeveer 400 vierkante meter. Tijdens het veldonderzoek is hier 80 vierkante meter van onderzocht.

3

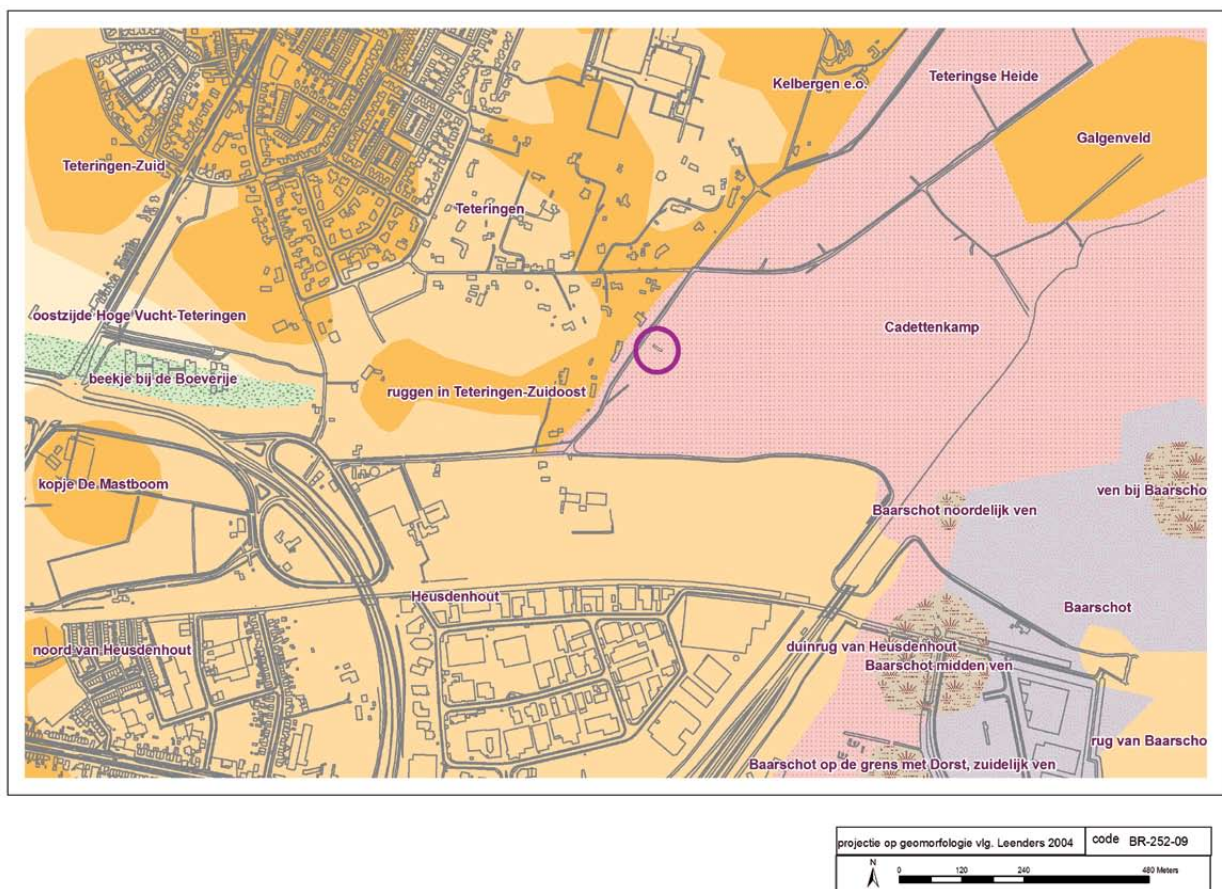
LANDSCHAPPELIJKE GEGEVENS

Het plangebied ligt geomorfologisch gezien in een zone van lage landduinen met bijbehorende vlakten en laagten (code 3L8).² Het betreft een uitblazingsvlakte met omringende duinen. Het gebied wordt het Cadettenkamp genoemd.³ Direct ten westen van het plangebied liggen de hoge dekzandruggen van Teteringen-Zuidoost.

Op de bodemkaart zijn duinvaaggronden aanwezig die bestaan uit leemarm en zwak lemig fijn zand (code Zd21F).⁴ Het zijn stuifzanden die zijn ontstaan door opwaaiing van hoog boven het grondwater gelegen dekzanden. In deze gronden heeft nog geen duidelijke bodemvorming plaatsgevonden. Het pakket van stuifzand kan 0,50 tot 2 meter dik zijn. Het stuifzand heeft een losse pakking en kan gelaagd zijn met vaak humushoudende bandjes. Het is mogelijk een humuspodzol aan te treffen onder het stuifzand.

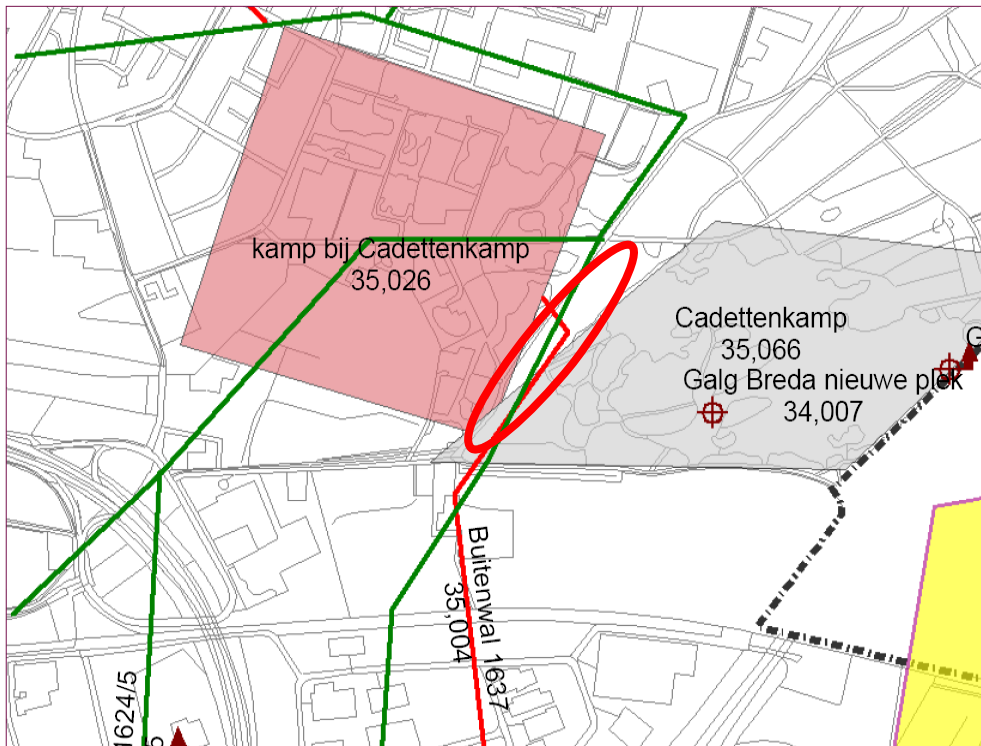
De grondwatertrap bedraagt VII, waarbij de gemiddeld hoogste grondwaterstand tussen de 140 en 200 cm – maaiveld ligt en de gemiddeld laagste grondwaterstand tussen de 250 en 350 cm – maaiveld ligt.⁵

Afb. 2
Het plangebied op
de geomorfologische
kaart (Leenders, 2004)

Het stuifzandgebied Cadettenkamp heeft geen bewoning in de nieuwe tijd gekend. Het bestond tot zeker 1840 uit open heide en stuifduinen. Langzaam is het bebost met voornamelijk dennen. In het plangebied hebben verschillende heibanen over de hei gelegen. Ten oosten heeft de heerbaan van Dongen en Den Bosch gelegen.⁶

In het plangebied hebben de buitenwallen uit zowel 1624/25 als uit 1637 gelegen (afb. 3). Ten westen van het plangebied lag het Groot Kamp, één van de hoofdkampen tijdens het beleg van Breda in 1637. Het gebied direct ten oosten van plangebied was onderdeel van de oefenterreinen van de Cadetten van de KMA, hier komt dan ook de naam Cadettenkamp vandaan.⁷

Afb. 3
Het plangebied
(rood omcirkeld) aan-
gegeven op de kaart
met militaire Relicten
(Leenders 2006)

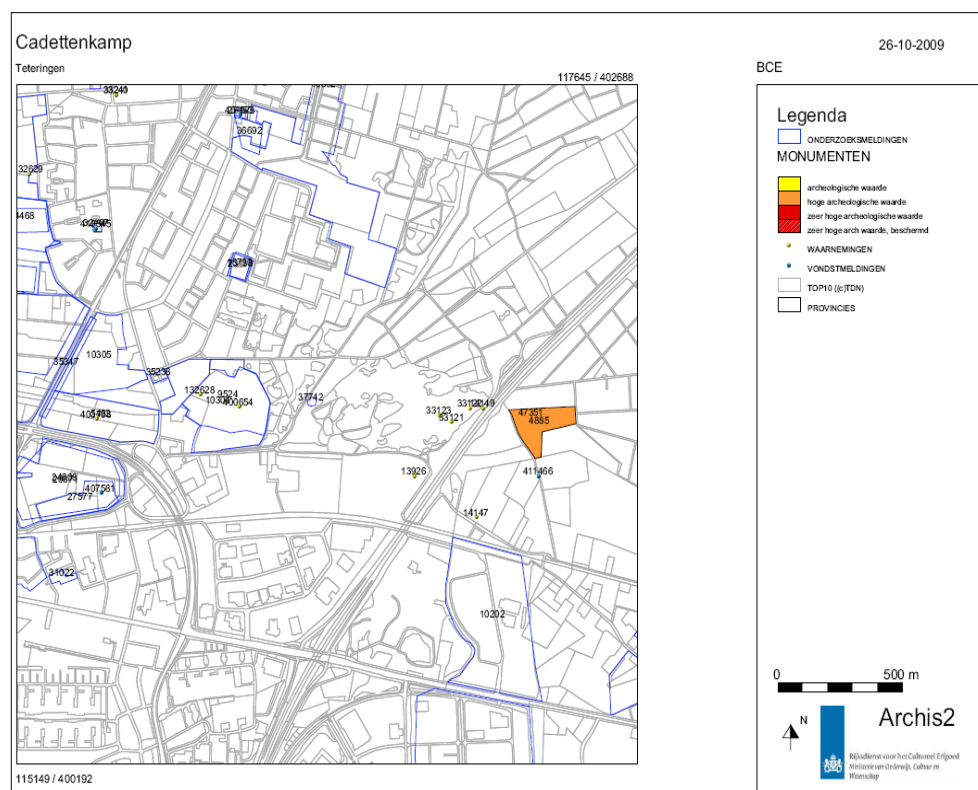
4

ARCHEOLOGISCHE ACHTERGRONDEN

In het plangebied bevinden zich geen archeologische monumenten. Op 900 meter ten oosten van het plangebied ligt een terrein met een hoge archeologische waarde (monumentnummer 4885). Hier zijn sporen aangetroffen van bewoning uit het laat-paleolithicum en het mesolithicum. Vondsten zijn voornamelijk aangetroffen op de zandweg, maar de vindplaats strekt zich mogelijk uit ten westen en ten oosten van deze zandweg, de grenzen zijn echter onbekend.⁸

Vooraf ten westen van het plangebied rondom het dorp Teteringen zijn verschillende archeologische onderzoeken uitgevoerd. In 1997 is door RAAP een archeologische inventarisatie van de omgeving van Teteringen gemaakt, waarbij tijdens booronderzoek op verschillende plaatsen vuurstenen uit de steentijden tot en met de bronstijd zijn aangetroffen. Het betreft voornamelijk stenen werktuigen die wijzen op het mogelijk voorkomen van jachtkampen uit het mesolithicum en neolithicum (o.a. onderzoeksmeldingsnummer 10305). In 2005 is op diverse locaties archeologisch onderzoek uitgevoerd door middel van proefsleuven. Op de locatie Boswonen op 300 meter ten noordwesten van het plangebied zijn resten van

Afb. 4
**Onderzoeks-
meldingen en waar-
nemingen rondom
het plangebied**
(rood omcirkeld) zoals
vermeld in ARCHIS
(www.archis.nl)

grachten aangetroffen die zijn gegraven ten tijde van het beleg van Breda in 1624/25 of 1637. Tevens is er een karrenspoor aangetroffen.⁹ Ten oosten van het plangebied zijn vijf waarnemingen bekend waar voornamelijk vondsten uit het mesolithicum zijn aangetroffen (waarnemingsnummers 33123, 33121, 33122, 13926, 14149).

5

DOELSTELLING

Archeologisch onderzoek in West-Brabant is tot voor kort vrijwel uitsluitend gericht geweest op de ontwikkeling van de laatmiddeleeuwse stadskernen.

Onderzoek naar de plattelandsbewoning uit het verleden is pas sinds 1995 van de grond gekomen. Ten westen van Breda is sinds 1998 archeologisch onderzoek uitgevoerd waarbij de bewoning in relatie tot het landschap centraal staat. Er wordt gekeken naar nederzettingsdynamiek en het ontstaan van het cultuurlandschap.

In de omgeving van Breda kunnen archeologische sporen en vondsten worden aangetroffen uit het paleolithicum tot en met het neolithicum, maar deze worden niet op grote schaal aangetroffen.

Archeologisch onderzoek in de nabije omgeving heeft uitgewezen dat het dekzandlandschap van Breda-West vanaf de bronstijd (circa 2000 v.Chr.) vrij intensief bewoond is geweest. Hierbij is tevens een nieuw beeld ontstaan van de bewoning in de ijzertijd (500 v. Chr. tot begin van de jaartelling), Romeinse tijd (begin van de jaartelling tot circa 400 na Chr.) en vroege middeleeuwen (450-1050 na Chr.). Achterliggend doel van het onderzoek is het zo compleet mogelijk onderzoeken van enkele dekzandruggen in het landschap waardoor een duidelijk beeld gevormd kan worden van de bewoningsgeschiedenis, de ontwikkeling van de bewoning in de regio en het gebruik van de ruimte in al zijn aspecten op deze landschappelijke eenheden.

In de late middeleeuwen en nieuwe tijd neemt de hoeveelheid activiteiten – en de archeologische overblijfselen daarvan – toe. Voor de gemeente Breda zijn naast de sporen uit de bronstijd tot en met de vroege middeleeuwen ook de sporen uit de late middeleeuwen (de periode van stadsontwikkeling), de sporen verbonden aan de Nassaus en de sporen uit de Spaanse tijd van groot belang.

Het landschap waarin de mensen gedurende de bewoningsperiode woonden is op diverse wijzen ingericht en gebruikt. De nalatenschap van deze inrichting en het gebruik daarvan geeft ons weer de mogelijkheid inzicht te krijgen in het leef- en denkpatroon van de bewoners gedurende de late prehistorie en de middeleeuwen. De vraagstellingen bij dit thema beslaan een breed geheel, van nederzetting tot begravingen. Het doel is een beeld te creëren van het leven in de regio Breda. De aandacht bij het onderzoek naar het natuurlijke landschap is met name gericht op de niet door de mens beïnvloede omgeving c.q. die aspecten van de natuur die uiteindelijk het menselijk handelen hebben beïnvloed. Bij dit onderzoeksthema staat de ontstaanswijze van het gebied centraal. Er kan namelijk naast

de landschappelijke ligging van de vindplaatsen ook een beeld verkregen worden van de ruimere regio.

Tot op heden bestaat nog geen compleet beeld van de bodemopbouw ter plaatse van het centrum van Breda. Dit is onder andere het gevolg van het feit dat in de loop van de late middeleeuwen de mens op grote schaal het natuurlijk landschap heeft aangepast door middel van ophogingen. Enerzijds lijkt het landschap een belangrijke rol gespeeld te hebben bij het uitkiezen van de oudste nederzettingkern van Breda, anderzijds heeft men aan het eind van de 13e eeuw en het begin van de 14e eeuw op grote schaal de natuurlijke loop van de Mark teruggedrongen ten behoeve van uitbreiding en verdichting van de middeleeuwse kern. Ook bij de aanleg van de stadsverdediging lijkt het reliëf en landschap een belangrijke rol gespeeld te hebben.

Informatie over de exacte wisselwerking tussen het natuurlijk landschap en de ontwikkeling en inrichting ligt op veel plaatsen in het bodemarchief opgeslagen.

De volgende gebiedsspecifieke onderzoeksvragen zijn geformuleerd, die aan de hand van de resultaten van het inventariserend veldonderzoek beantwoord zouden moeten kunnen worden:

- Hoe is de bodemopbouw in het gebied (tevens eventueel door middel van boringen in kaart te brengen)?
- Zijn er sporen uit het paleolithicum/mesolithicum of neolithicum aanwezig?
- Zijn er sporen uit de bronstijd, ijzertijd of Romeinse tijd aanwezig?
- Hoe is het gebied gebruikt vanaf de middeleeuwen? Is er sprake van middeleeuwse karrensporen of wegen?
- Zijn er sporen van ontginning aanwezig?
- Zijn er sporen uit de Spaanse tijd aanwezig?
- Is er bebouwing aanwezig geweest?
- Wat is de aard, omvang (begrenzing vaststellen), datering, context, gaafheid, kwaliteit van de aangetroffen sporen?
- Wat is de waarde van de aangetroffen sporen?

Naast deze gebiedsspecifieke onderzoeksvragen dient aandacht te worden besteed aan onderstaande onderzoeksthema's en vraagstellingen die vanuit het totale archeologisch onderzoek in Breda-West zijn vertaald.

Het onderzoek betreft een proefsleuvenonderzoek (IVO-P) ter plaatse van de voorgenomen zone met bodemingrepen. Bij het onderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen richtinggevend:

Landschap

- Hoe zag de paleogeografie er uit? Wat is de geomorfologische achtergrond van het huidige landschap? Wat is de hydrologische ontwikkeling in het gebied?

- Welke ontwikkelingen van het landschap en het milieu vonden gedurende deze periode plaats en welke invloeden hadden deze op het leefmilieu van de mens?

Flora/fauna

- Wat was de aard van de begroeiing van het landschap gedurende de periode late prehistorie tot en met de middeleeuwen en welke invloeden had deze op de leefwijze van de mens?
- Welke wilde dieren kwamen in de vrije natuur in de omgeving van de nederzetting voor, zowel op het land als in het water en welke invloed hadden deze op de leefwijze van de mens?
- Welke gedomesticeerde dieren kwamen in de omgeving van de nederzetting voor, zowel op het land als in het water en welke invloed hadden deze op de leefwijze van de mens?
- Het verkrijgen van informatie over de lange termijnontwikkeling van de vegetatie in de regio; de verhouding tussen de gebruikte en niet-gebruikte ruimte; de agrarische economie; de voedsel economie; het gebruik van ruimte in huizen en op erven.

Bewoning / Nederzetting

- Zijn er nederzettingssporen op het terrein aanwezig en welke datering hebben zij?
- Hoe is de bewoning gestructureerd – losse erven of geconcentreerde bewoning? Is het mogelijk complete erven op dit terrein uit enige periode te onderzoeken?
- Wat is de verklaring voor de locatiekeuze ten opzichte van het 'natuurlijke' landschap en indien mogelijk het cultuurlandschap?
- Welke relatie is er te leggen tussen eventueel in tijd opvolgende elementen in het landschap (bv nederzettingssporen en begravingen uit uiteenlopende perioden)?
- Is er een koppeling mogelijk tussen de archeologische en de historische gegevens en archieven en welke relevantie of betekenis heeft dit?
- Welke dieren (gedomesticeerd en wild) kwamen in de nederzetting zelf of in de omgeving daarvan voor, zowel op het land als in het water, wat was de aard van de relatie van de mens met deze dieren en welke invloed hadden deze op de leefwijze van de mens ter plaatse van de archeologische vindplaats?

Verkaveling

- Zijn er sporen van verkaveling in het terrein, en zo ja wat is de aard en de wijze van aanleg van de verkaveling (sloten, greppels, afrastering, etc.)?
- Wat is de vorm van de verkaveling en omvang van de omgrensde percelen, zowel binnen als buiten een eventuele nederzetting?
- Welke relatie is er te leggen tussen de perceelgrenzen en de vroegste kadasterkaarten?
- Waarvoor zijn de kavels gebruikt?

Infrastructuur

- Komen er in het gebied sporen van paden, wegen en voorden voor en welke relatie hebben deze tot het onderzoeksgebied?
- Komen er in het gebied waterbeheerstructuren voor zoals dijken, gemalen, stuwen en (afwatering)sloten en welke relatie hebben deze tot het onderzoeksgebied?
- Wat is de relatie tussen de gebouwen en de diverse elementen van de infrastructuur?
- Wat is de relatie tussen de vormen van infrastructuur en de historische gegevens over paden en wegen?

Vestingbouw

- Zijn in het onderzoeksgebied sporen van vestingbouw of linies (onverstoord) aanwezig?
- Welke fasen uit de vestingbouw zijn op het terrein aanwezig?
- Zijn de sporen van vestingbouw te koppelen aan de vestingkaarten (uitgave gemeente Breda 2008)?

Complextype/Ensemble

- Hoe kan de locatie beschreven worden in termen van ensembles van sporentypen en -clusters? Het gaat erom ensembles te typeren opgebouwd vanuit de meest eenvoudige vorm tot de meest samengestelde vorm. Deze getypeerde (representatieve of juist uitzonderlijke) ensembles hebben de functie van bouwsteen in de beschrijving van de aard van het gehele complextype.
- Het verkrijgen van inzicht in de lange termijnontwikkeling van de bewoning in de regio en daaraan gerelateerd het gebruik van de ruimte.
- Inzicht krijgen in de begrenzing en het karakter van de bewoningssporen; inzicht krijgen in de ruimtelijke en chronologische relatie tussen bewoningssporen uit verschillende perioden; vraagstukken omtrent continuïteit en discontinuïteit in bewoning beantwoorden; inzicht krijgen in de functie en het gebruik van zones in het landschap, bijvoorbeeld de situering van 'site' en 'off-site', nederzetting en grafvelden, dekzandrug en beekdal.

Op basis van het inventariserende veldonderzoek dient uitspraak te worden gedaan over de eventuele aanwezigheid van archeologische relictten in het plangebied. Daarbij dient voldoende inzicht te worden gegeven in de inhoudelijke en fysieke kwaliteit van de mogelijk aanwezige bewoningssporen op de betreffende locatie (aard, ouderdom, omvang, gaafheid, conservering) teneinde tot een waardestelling te kunnen komen, op basis waarvan vervolgens een selectieadvies opgesteld wordt. In dit advies kunnen maatregelen voor vervolgonderzoek en eventueel behoud worden opgenomen. Het definitieve selectiebesluit is voorbehouden aan het bevoegd gezag, het Bureau Cultureel Erfgoed van de gemeente Breda.

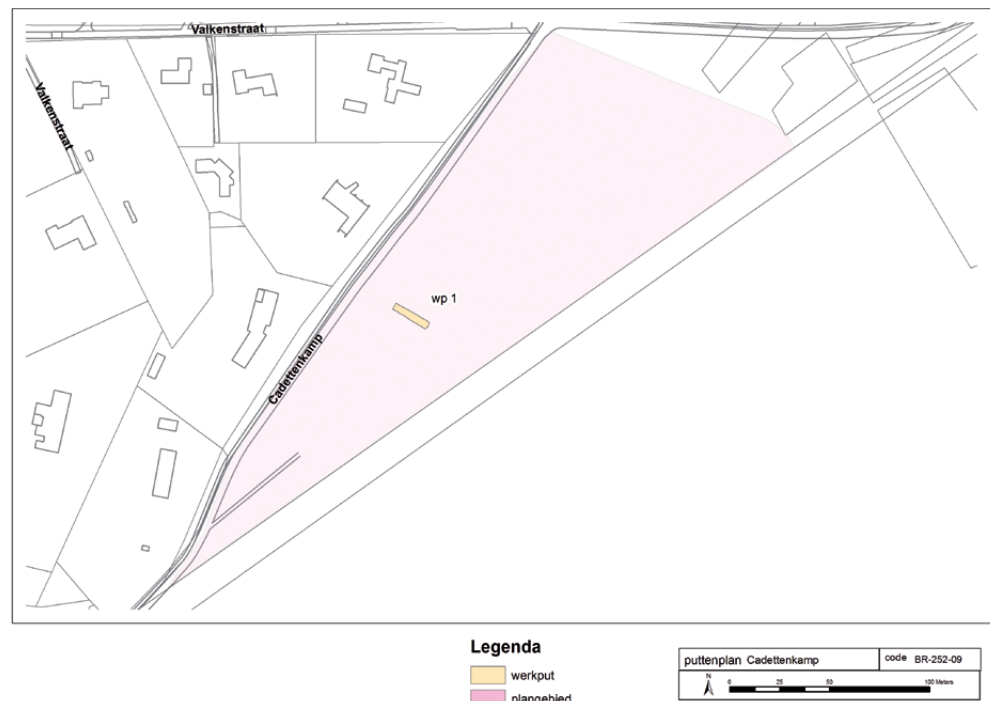
6

WERKWIJZE

Er is één werkput aangelegd van gemiddeld 4 meter breed en ongeveer 20 meter lang met een noordwest-zuidoost oriëntatie. In totaal is er een oppervlakte van ongeveer 80 m² onderzocht. De proefsleuf is op de plaats van de geplande paddenpoel aangelegd. In het eerste vlak werden enkele sporen zichtbaar, maar toch bleef een groot deel van het vlak er rommelig uitzien en zaten er veel (metaal) vondsten in de door ons in de door ons aanvankelijk als natuurlijk beschouwde grond. Daarom is besloten daarna een tweede vlak aan te leggen.

De vlakken zijn aangelegd met behulp van een graafmachine met gladde bak en waar nodig met de schop opgeschaafd. Vervolgens zijn beide vlakken gefotografeerd, gewaterpast en getekend. De vlakhoogtes en de maaiveldhoogtes zijn om de vijf meter gemeten. Alle sporen zijn gecoupeerd, en de archeologisch relevante sporen zijn gedocumenteerd en afgewerkt. Door één spoor is langs het zuidelijke profiel met de kraan een diepe coupe gezet, zodat het volledige spoor gedocumenteerd kon worden. Om de tien meter zijn er profielen afgestoken en gedocumenteerd. De stort en het vlak zijn na aanleg met de metaaldetector onderzocht. De meetlijnen zijn via vaste punten net buiten de werkput nauwkeurig gekoppeld aan het Rijksdriehoeksnet. Tijdens het onderzoek is gewerkt conform het Programma van Eisen en de KNA 3.1.

Afb. 5
De locatie van de
werkput aangegeven
in huidige topografie

7

RESULTATEN

7.1 Ondergrond en stratigrafie

De bodemopbouw ter plaatse van werkput 1 is als volgt. In de profielen 1 en 3 ligt bovenop een donkerbruine bouwvoor, met daaronder een verrommelde laag, gevolgd door een wit gele fijne zandlaag (C-horizont) (afb. 6). In profiel 2 is het dekzand niet waargenomen. In profiel 4 werd duidelijk dat het spoor 007, dat over bijna de gehele put lag, een grote kuil was die langzaam is dicht gestoven. Deze stuiflaag was dus ook zichtbaar in de profielen 1 t/m 3 als de verrommelde laag onder de bouwvoor. In de profielen 1 en 2 lag het stuifzand min of meer op hetzelfde niveau, namelijk circa 4.07m + NAP. De natuurlijke bodemopbouw bestaat van boven naar beneden uit een donkerbruine bouwvoor van ongeveer 20 centimeter dik, met daaronder verschillende wit gele fijne stuifzandzandlaagjes. In de rest van de put was het natuurlijke niveau verstoord door de grote gegraven kuil S 007.

Afb. 6
Profiel 1 in werkput 1

7.2 Sporen en structuren

Er zijn tijdens het veldonderzoek 10 spoornummers uitgedeeld, waarvan 3 spoornummers aan lagen in de profielen zijn toegeschreven. Van de 7 sporen in het vlak bleken er 3 onderdeel te zijn van de verstoringslaag die in het eerste vlak bijna over de gehele put aanwezig was. De spoornummers S 005 en 006 zijn paaltjes, S 002 is een greppeltje, en S 007 is de grote kuil.

Paaltjes

In het tweede vlak zijn twee palen (S 005 en S 006) gevonden die waren aangepunt, maar wel grotendeels waren vergaan. Er was op deze diepte geen insteek meer te zien, en vermoedelijk zijn de palen in de grond geslagen. Paal S 005 zat nog 13 cm in het tweede vlak, had een totale lengte van 36 cm en was driezijdig aangepunt. Paal S 006 zat nog 30 cm in het tweede vlak, had een totale lengte van 53 cm en was ook driezijdig aangepunt. Beide palen hadden een diameter van circa 20 cm. De functie van deze palen is onduidelijk. De conservering van de palen was dermate slecht dat een dendrochronologische datering niet mogelijk was.

Greppel

Greppel S 002 is aangetroffen in vlak 1 van de werkput, bovenop de grote kuil S 007. De greppel had een noordwest-zuidoost oriëntatie, en was in het vlak ongeveer 1 meter breed en bijna 9 meter lang. De greppel liep nog verder door buiten de putwand richting het zuidoosten, maar een uitbreiding van de put was niet mogelijk door de aanwezigheid van bomen. In de vulling van de greppel zat veel puin en 20e eeuwse materiaal.

Afb. 7
Deel van de coupe door
kuil S 007

Kuil

Omdat het eerste vlak van werkput 1 er rommelig uitzag is er besloten een tweede vlak aan te leggen. Hierin werd duidelijk dat er een groot spoor over bijna de gehele put lag, namelijk S 007. De begrenzing van deze grote kuil kon aan de oost en westkant worden vastgesteld. Met de graafmachine is langs de zuidelijke putwand een doorsnede door de kuil gemaakt en kon de coupe worden getekend (bijlage 5). S 007 bleek duidelijk een gegraven kuil te zijn, waarin veel vondsten zijn aangetroffen die gedateerd kunnen worden in de 19e - 20e eeuw. Ook werden hierin een muntje en verschillende andere metalen voorwerpen gevonden. Aan de hand van het vondstmateriaal is te zeggen dat de kuil in de 19e – 20e eeuw is gegraven. De kuil is op natuurlijke wijze langzaam dicht gestoven. Door deze stuifzandlaag bovenop de kuil was het spoor in eerste instantie moeilijk te herkennen. In de onderste laag is te zien dat zandlaagjes en iets grijzere en humeuze bandjes elkaar afwisselen. Er was echter geen duidelijke humeuze laag in de kuil aanwezig. De functie van deze grote diepe kuil is niet duidelijk. Binnen de werkput verwachtten we eigenlijk één of beide linies uit de tachtigjarige oorlog aan te snijden, deze zijn niet aangetroffen. Het is onwaarschijnlijk dat deze kuil S 007 een restant van de linie is. In deze kuil werd namelijk alleen vondstmateriaal uit de 19e en 20e eeuw gevonden. Het is bekend dat linie's altijd snel weer werden dichtgegooid, zodat de vijand er niet opnieuw gebruik van kon maken, dat is hier zeker niet het geval omdat deze kuil door verstuing is opgevuld met zand.

7.3 Vondsten

Er zijn 14 vondstnummers uitgedeeld, daarvan zijn 7 vondstnummers toegekend aan vondsten uit de verstoringslaag, 3 vondstnummers behoren tot het greppeltje S 002, 3 vondstnummers behoren tot de kuil S 007 en twee vondstnummers behoren tot de palen S 005 en S 006.

In totaal zijn er 81 vondsten verzameld (10,8 kilogram). Er zijn 23 metalen voorwerpen, 40 fragmenten aardewerk, 4 fragmenten glas, 1 munt, 1 stukje kunststof, 7 stuks bouw materiaal, 2 stenen, 1 stukje leer en 2 houten paaltjes verzameld. Alle vondsten zijn te dateren in de nieuwe tijd B/C (1650-heden). Het merendeel is echter te dateren in de 19e en 20ste eeuw.

Tussen de metaalvondsten zaten verschillende patroonhulzen, enkele spijkers en veel brokken ijzer die niet nader gedetermineerd konden worden. De patroonhulzen waren zodanig gecorrodeerd dat er geen leesbare aanduiding op de bodem van de huls meer aanwezig was. Daarom is er geen exacte datering van deze patroonhulzen te geven. Omdat het terrein ook nog als militair oefenterrein is gebruikt kunnen de patroonhulzen ook vrij recent zijn.

8

CONCLUSIE

Tijdens het inventariserend veldonderzoek zijn er geen resten van de verwachte linie gevonden. Ook is er geen vuursteenmateriaal uit de prehistorie aangetroffen. Wel was er in de werkput een flinke kuil aanwezig, waarvan de functie niet duidelijk was. Aan de hand van de vondsten kan gezegd worden dat de kuil in de 19e-20e eeuw is gegraven en dat deze kuil op een natuurlijke wijze is dichtgegaan. Door de stuifzandlaag bovenop de kuil was deze in eerste instantie moeilijk te herkennen. Naast de kuil zijn er twee aangepunte houten palen aangetroffen die vermoedelijk in de grond waren geslagen. De functie van deze palen was onduidelijk. Het veldonderzoek heeft alleen sporen en vondsten uit de nieuwe tijd C opgeleverd.

8.1 Beantwoording onderzoeksvragen

In deze paragraaf zullen de gebiedsspecifieke onderzoeksvragen worden beantwoord. De archeologische dataset bood geen mogelijkheden in te gaan op de algemene onderzoeksvragen uit hoofdstuk 5.

Hoe is de bodemopbouw in het gebied (tevens eventueel door middel van boringen in kaart te brengen)?

De natuurlijke bodemopbouw bestaat uit van boven naar onder een donkerbruine bouwvoor van ongeveer 20 centimeter dikte, met daaronder verschillende wit gele fijne stuifzandlaagjes.

Zijn er sporen uit het paleolithicum/mesolithicum of neolithicum aanwezig?

Tijdens het inventariserend veldonderzoek zijn er geen sporen uit het paleolithicum/mesolithicum of neolithicum aangetroffen.

Zijn er sporen uit de bronstijd, ijzertijd of Romeinse tijd aanwezig?

Tijdens het inventariserend veldonderzoek zijn er geen sporen uit de bronstijd, ijzertijd of Romeinse tijd aangetroffen.

Hoe is het gebied gebruikt vanaf de middeleeuwen? Is er sprake van middeleeuwse karrensporen of wegen?

Tijdens het inventariserend veldonderzoek zijn er geen sporen uit de middeleeuwen aange-

troffen. Er kan dus geen uitspraak gedaan worden over het gebruik van het gebied in deze periode.

Zijn er sporen van ontginning aanwezig?

Nee, er zijn geen sporen van ontginning aangetroffen.

Zijn er sporen uit de Spaanse tijd aanwezig?

Tijdens het inventariserend veldonderzoek zijn er geen sporen uit de Spaanse tijd aangetroffen.

Is er bebouwing aanwezig geweest?

Er zijn geen resten van bebouwing aangetroffen. De twee palen hebben mogelijk wel tot een structuur behoord, maar de functie van de palen is vooralsnog niet duidelijk.

Wat is de aard, omvang (begrenzing vaststellen), datering, context, gaafheid, kwaliteit van de aangetroffen sporen?

Tijdens het inventariserend veldonderzoek zijn alleen sporen gevonden die gedateerd kunnen worden in de Nieuwe tijd B en C.

Wat is de waarde van de aangetroffen sporen?

De informatiewaarde van de aangetroffen sporen is laag. De waardering van de sporen wordt nader toegelicht in hoofdstuk 9.

9

WAARDERING EN AANBEVELING

De vindplaats wordt gewaardeerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie 3.1 (KNA 3.1). Dit waarderingsproces vindt plaats in een aantal stappen:

- 1 Waardering op basis van belevingsaspecten, waardering op basis van 'schoonheid' en 'herinneringswaarde'.
- 2 Waardering op basis van fysieke criteria, waardering op basis van 'gaafheid' en 'conservering'.
- 3 Waardering op basis van inhoudelijke criteria, waardering op basis van zeldzaamheid, informatie waarde, ensemblewaarde en representativiteit.

Tabel 1.
scoretabel waarde-
stelling uit de KNA
3.1 waarbij 1 de laagste
waarde en 3 de hoog-
ste waarde is

waarden	criteria	scores
beleving	schoonheid	nee
	herinneringswaarde	nee
fysieke kwaliteit	gaafheid	2
	conservering	1-2
inhoudelijke kwaliteit	zeldzaamheid	1
	informatiewaarde	1
	ensemblewaarde	n.v.t.
	representativiteit	n.v.t.

1 De criteria schoonheid en herinneringswaarde zijn alleen van toepassing op archeologische vindplaatsen die nog zichtbaar zijn in het landschap. Hier is dat niet het geval daarom is de belevingswaarde niet van toepassing op het onderzochte terrein.

2 Het criterium 'gaafheid' krijgt een middelhoge score. De aangetroffen kuil was lastig te herkennen in het vlak, maar is wel duidelijk waargenomen in de coupe. Verder zijn er twee houten palen aangetroffen, die al voor een groot deel vergaan waren, en een greppeltje uit de 20e eeuw. Deze sporen tekenden zich wel duidelijk af in het vlak, maar dit komt door de geringe ouderdom van de sporen.

Het criterium conservering krijgt een lage tot middelhoge score. Hoewel de conservering van het anorganisch materiaal, zoals aardewerk en metaal, goed was, waren de houten palen al grotendeels vergaan. Bovendien is het materiaal van geringe ouderdom. Over de conservering van andere (organische) materiaalcategorieën kan echter niets geconcludeerd worden.

3 Het criterium zeldzaamheid krijgt een lage score. De kleine hoeveelheid recente sporen zijn niet zeldzaam en worden bij veel archeologische onderzoeken aangetroffen.

Het criterium informatiewaarde krijgt een lage score. Het beperkt aantal sporen heeft geen waardevolle informatie verschaft over het gebied in het verleden. De ensemblewaarde en de representativiteit is op deze vindplaats niet van toepassing.

Op de locatie van de te graven paddenpoel is de proefsleuf aangelegd. Er is hier geen sprake van een behoudenswaardige vindplaats. De aanwezigheid van sporen geeft echter aan dat de verwachting (zoals die is vastgesteld door de gemeenteraad) voor het omliggende gebied op de beleidsadvieskaart van de gemeente Breda onverminderd van kracht blijft. Dat betekent dat bij toekomstige bodemingrepen buiten het huidige onderzochte gebied archeologisch onderzoek noodzakelijk is.

10

LITERATUUR

- Bink, M., 2005. *Breda Teteringen. Inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven*, (erfgoedrapport Breda 5), 's-Hertogenbosch.
- Damoiseaux, J.H. & G.A. Vos, 1987. *Bodemkaart van Nederland schaal 1:50.000, toelichting bij kaartblad 44 West Oosterhout*, (Stiboka), Wageningen.
- Leenders, K.A.H.W., 2006. *Cultuurhistorische landschapsinventarisatie gemeente Breda*, Breda.
- Peters, F.J.C., 2009. *Programma van Eisen Paddenpoel Cadettenkamp te Teteringen. Inventariserend Veldonderzoek-Proefsleuven 38*, gemeente Breda.

Websites

www.archis.nl

Noten

- 1 Peters, 2009
- 2 www.archis.nl
- 3 Leenders, 2006
- 4 www.archis.nl
- 5 Damoiseaux en Vos, 1987
- 6 Leenders, 2006
- 7 Leenders, 2006
- 8 www.archis.nl
- 9 Bink, 2005

bijlage 1: sporenlijst

put	spoor	spoor aard	begin_per	eind_per	nap_onder	nap_boven	opmerking
1	0	Matrix					spoor matrix
1	1	VERST	NTB	NTC		4,04	behoort tot S 999
1	2	GR	NTB	NTC	3,62	3,88	
1	3	VERST				4,03	behoort tot S 999
1	4	VERST				4,08	behoort tot S 999
1	5	PA					
1	6	PA					
1	7	KL	NTB	NTC	2,63	4,2	mega kuil ?
1	950	LG					C-horizont
1	990	A					
1	999	VERST					

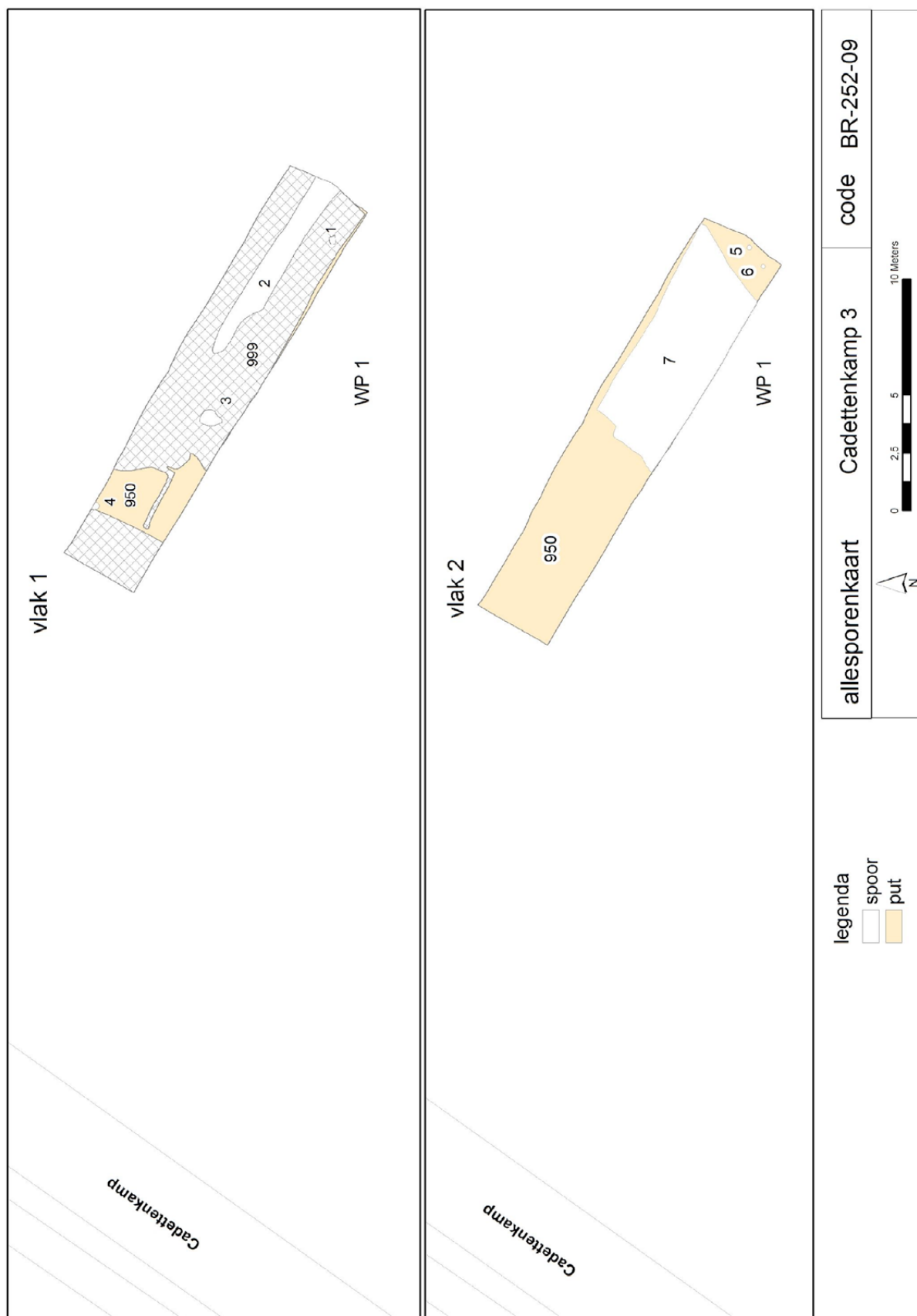
bijlage 2: vondstenlijst

barcode	veldvondst	put	vlak	spoor	spoorraad	vulling	segment	vak	categorie	subnr	aantal	gewicht	begin_per	eind_per	opmerking
BR-252-09.001BWM	BR-252-09.001	1	1	2	GR	1	1	-	BWM	7	3019,2				2x fragm grijze dakp, 1x rode dakp, 2x tegel met mortel, rode bakst 18x9x4,5, gele 17x8x3,8
BR-252-09.001CER	BR-252-09.001	1	1	2	GR	1	1	-	CER	27	1649		NTB	NTC	
BR-252-09.001GLS	BR-252-09.001	1	1	2	GR	1	1	-	GLS	3	21,7				vlak glas, vensterglas
BR-252-09.001GLS1	BR-252-09.001	1	1	2	GR	1	1	-	GLS	1	1	8,8			
BR-252-09.001KST	BR-252-09.001	1	1	2	GR	1	1	-	KST	1	0,4		NTC	NTC	knoop? plastic
BR-252-09.001MTL1	BR-252-09.001	1	1	2	GR	1	1	-	MTL	1	1	120,3			onbekend MT8540
BR-252-09.001MTL2	BR-252-09.001	1	1	2	GR	1	1	-	MTL	2	1	49,7			lijkt op steekwapen MT8539
BR-252-09.001STN	BR-252-09.001	1	1	2	GR	1	1	-	STN	2	122,8				1x eikooltje
BR-252-09.002MTL1	BR-252-09.001	1	1	999	VERST	1	1	A3	MTL	1	1	2,2			onbekend MT8542
BR-252-09.002MTL2	BR-252-09.002	1	1	999	VERST	1	1	A3	MTL	2	1	11,6			lood? MT8541
BR-252-09.003MNT	BR-252-09.003	1	1	999	VERST	1	1	A3	MNT	-	1	2,8			MU1183
BR-252-09.004MTL	BR-252-09.004	1	1	999	VERST	1	1	A3	MTL	-	1	0,6			kogelhuis? MT8545
BR-252-09.005MTL	BR-252-09.005	1	1	999	VERST	1	1	A3	MTL	-	1	9,4			onbekend MT8544
BR-252-09.006MTL	BR-252-09.006	1	1	999	VERST	1	1	A3	MTL	-	7	142			plaatfragmenten? MT8543
BR-252-09.007MTL	BR-252-09.007	1	1	999	VERST	1	1	A3	MTL	-	1	1,7			knopje MT8537
BR-252-09.008MTL	BR-252-09.008	1	1	2	GR	1	1		MTL	-	2	4			onbekend MT8551
BR-252-09.008MTL1	BR-252-09.008	1	1	2	GR	1	1		MTL	1	1	52,4			brok MT8550
BR-252-09.009MTL	BR-252-09.009	1	1	999	VERST	1	1	A2	MTL	-	1	7,9			patroonpunt MT8536 9 mm diameter, 16 mm lang
BR-252-09.010CER	BR-252-09.010	1	2	7	KL	1	1		CER	-	13	172		NTB	NTC
BR-252-09.010MTL	BR-252-09.010	1	2	7	KL	1	1		MTL	-	1	17,3			patroonhuis MT8538 diameter 14 mm
BR-252-09.011LEE	BR-252-09.011	1	2	7	KL	2	1		LEE	-	1	11,6			mogelijke messchede
BR-252-09.012HT	BR-252-09.012	1	2	5	PA	1	1		HT	-	1	1939			gespoeld en boomwortels verwijderd, de fragmenten hout verzameld en met formaldehyde geseald
BR-252-09.013HT	BR-252-09.013	1	2	6	PA	1	1		HT	-	1				alleen gespoeld met water, daarna geseald
BR-252-09.014MTL1	BR-252-09.014	1	2	7	KL	2	1		MTL	1	1	2995,9			plaat met brok eraan vast gekoekt MT8549
BR-252-09.014MTL2	BR-252-09.014	1	2	7	KL	2	1		MTL	2	1	359,4			staaf of grote spijker MT8547
BR-252-09.014MTL3	BR-252-09.014	1	2	7	KL	2	1		MTL	3	1	67,2			staaf MT8548
BR-252-09.014MTL4	BR-252-09.014	1	2	7	KL	2	1		MTL	4	1	17,9			loodstrip?? MT8546

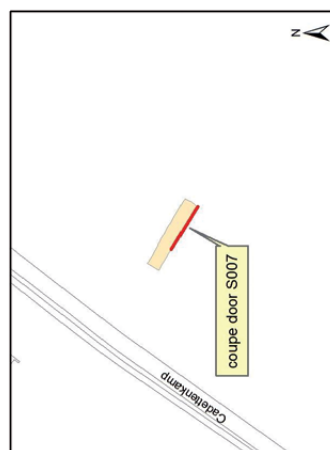
bijlage 3: aardewerk inventarisatielijst

vondst nr	wp nummer	spoor nr	spoor aard	vulling nr	betrouwbaarheid	datering	periode_begin	periode_eind	vondst categorie	baksel	aantal	gewicht	wand	rand	bodem	opmerking
BR-252-09.001CER	1	001	greppel	1	betrouwbaar	NTB	NTC	CER	Steengoed plus	27	1649	25	1	1		zuurkoolpot uitwendig ijzerengobe + zoutglazuur inwendig zoutglazuur
BR-252-09.010CER	1	007	kuil	1	betrouwbaar	NTB	NTC	CER	Steengoed plus	2	48	1			1	o.a. fragment met blauwe versiering
BR-252-09.010CER	1	007	kuil	1	betrouwbaar	NTB	NTC	CER	Porselein euro	2	4	2				met versiering, zeer geometrische bloemen versiering
BR-252-09.010CER	1	007	kuil	1	betrouwbaar	NTB	NTC	CER	Industrieel	5	74	2	1		2	o.a. fragment creamware
BR-252-09.010CER	1	007	kuil	1	betrouwbaar	NTB	NTC	CER	Roodbak-kend AW	4	46	2			2	o.a. fragmenten van bloempotjes zonder glazuur

bijlage 4: alle sporenkaart werkput 1

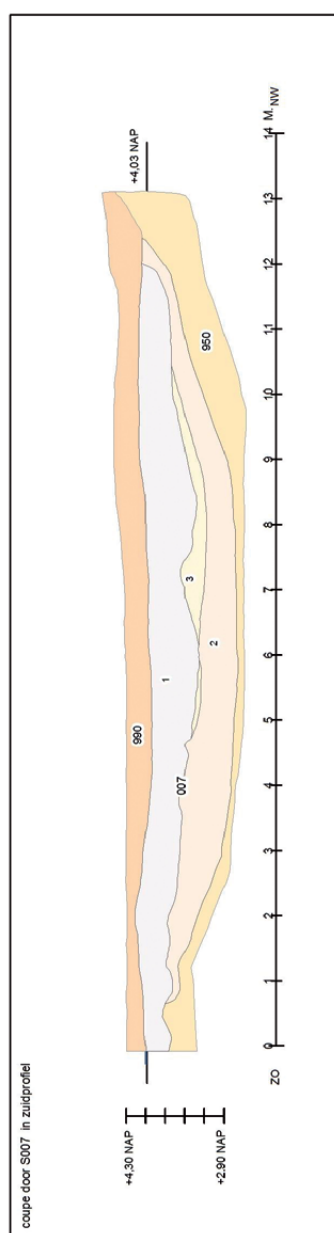

bijlage 5: profiel 4 werkput 1

code BR-252-09

Cadettenkamp profiel

Beschrijving sporen en vullingen profiel 4 werkput 1

- S 990 (bouwvoor) donkerbruin zand + wortels
- S 007 (kuil)
 - 1 wit fijn stuifzand
 - 2 lichtgrijs geel gemengd fijn zand met donkergrijs gelaagd zand bandjes
 - 3 lichtgeel geel gemengd zand
- S 950 (dekzand) geel wit fijn zand + bruin gelaagd

